
A = A

BRANKO VUČIĆEVIĆ

*Where everything is advanced nothing is;
when everything is revolutionary
the revolution is over.*

Clement Greenberg

Ovo je nastavak “Džeka Trboseka” iz prethodnog broja *Reči*. U ruke mi je došla tamo najavljen na knjiga g. Šuvakovića *Nemoguće istorije, Istorijske avantgarde, neo-avantgarde i postavangarde u Jugoslaviji, 1918-1991*.

Sve na prvi pogled solidno. Izdavač – The MIT Press. Cena – 55\$ (odmah da umirim urednika: ne traži se naknada troškova; knjiga pozajmljena od ljubazne poznanice). Format: 23,7 x 21 x 4,3 cm. Težina: 1120 grama (ako su tačno izmerrili u piljarnici preko puta; deluje kao da ima 5 kg; no možda je šake ovog prelistavača zahvatio artritis). Platneni povež. *Kunstdruck*. 221 ilustracija (pristojna količina reprodukcija u boji). Mala antologija tekstova. Indeks.

Ugledni autori. Po redosledu pojavljivanja: Aleš Erjavec, Dubravka Đurić, Vladislav Kopicl, Sonja Briski-Uzelac, Ješa Denegri, Marina Gržinić, Leonida Kovač, Darko Šimičić, Peter Krečić, Eda Čufer, Mirjana Veselinović-Hofman, Gregor Tomc, Nevena Daković, i M.Š. x 3.

Na poleđini omota komplimenti (*blurbs*); tu su se, žalibože, obreli/obredili i Boris Groys i Benjamin H.D. Buchloch.

Da je podnaslov knjige “Moderna umetnost u Jugoslaviji” sve bi, bar u načelu, bilo O.K. Mada tekstovi uglavnom deluju kao da potiču iz pretencioznijih turističkih vodiča koji uz lokalne gastronomske specijalitete kao melšpajz serviraju *digest* lokalne umetnosti.

Ovu glosicu “inspirisala” je pokajnička pomisao da je prošli put g. Šuvakoviću učinjena nepravda.¹ Pa dela sad malo *fair playa*. Ali za *fair play* nije dovoljna dobra volja.

M.Š. zaopucao kao “Švaba tralala” – Sve je avangarda!
Ta gumielastična definicija² onda 100% garantuje groteskerije.
Spisak bi bio dug i dosadan. Materijalnih grešica ne nedostaje.
Zapravo, u ovom poduhvatu g. Š. je bio preduzimač.

Kao svaki čovek jedne ideja on deluje hipnotizerski. Očito, hipnotisao je svoje podizvođače. Oko nekih, naravno, nije morao da se trudi jer i sami praktikuju šuvakovićevizam (pozor što se tiče buduće upotrebe ovog novoskovanog termina – @!!!).

Ah, da, povodom “jedne ideje”!

G. Š. je nju vrlo simpatično plasirao 1992. u pokojnom *Delu*, ratnoj žrtvi koju čak ni gđa Kandić nije registrovala. (V. “Nemoguće istorije /Nula i jedan/”, *Delo*, “Beograd noću”, maj–avgust 1992, str. 84–94.) Razumljivo, ideja koja se potom mnogo ugojila (podsećam: kilo i 120 grama!) nije baš *sexy*.

Opet povodom “ideje” – videti citat Greenberga na početku.

Sve ovo postaje čamotno dosadno.

408

M.Š. je životna činjenica.

Ako je on dobar MIT Pressu čemu čantranje iz svračjih zakutaka?

Biće zabavna igra pokvarenih telefona kad drugi autori počnu da koriste ovu *major publication*, ovo *nearly encyclopedic work*, ovaj *essential guide*... ovu *precise documentation*... (Sve navodi *blurb writera*.)

Preciznost je lepa vrlina.

Uprkos čamotinji ne mogu doleteti da ne pomenem jednu rečitu sitnicu. U knjizi g. Šuvakovića ispod nekih ilustracija naznačeno je: Iz privatne kolekcije. Tako na str. 15: šarmantan crtež, rukorad Anuške Micić. *Private collection*, autori-

---

1 Još jedan mali dug!

Prošli put sam zaboravio da predložim da se u okviru reforme vojske SCG uvede funkcija RATNOG SLIKARA (kao u engleskoj kraljevskog armiji) čime bi se znatno unapredio socijalni, finansijski i svaki drugi položaj brojnih srpskih umetnika.

2 U tom stilu bi se moglo terati u nedogled: kripto-, proto-, hiper-, super-, cyber-, izmišljena-, ... avangarda. Zaključno sa lažnom. Koja je obilno prisutna (istina, pod raznim “psedonimima”).

Zanimljivo je (evo opet *fair playa!*) da su autori tekstova o “istorijskim avangardama” dali najkorisniji prilog ovom “prestiznom projektu”.

tativno i precizno kaže g. Š. Zazvuči mi čudno pa se setim da smo taj crtež fotografisali moj prijatelj Ivan Šijak i ja za potrebe časopisa *New Moment*. A kod kog to privatnog kolekcionara? U Narodnom muzeju.

Tako to ide: preciznost po preciznost... I sitni šarlatanizmi su simp-
tom.

Sad mi se već definitivno prispavalo.

Nastavlja se sutra. Ako me u snovima ne bude morio g. Š.

* * *

(Fala Bogu, more izostale.)

U neprivlačnim zimskim večerima neko prati natezanje oko formiranja srpske vlade, neko slaže pasijans, a treći inventariše srpsku avangardu. Sve nezlobive zanimacije. Od treće bi možda moglo biti koristi, jer će kad-tad odavde krenuti izložba srpske avangarde.

Izvođač te inventure budući amater, tj. nestručnjak, dozvolio je sebi da inventarske jedinice podeli po vrsti proizvoda a ne po vrstama avangardi. To je i bliže lestvici vrednosti istih tih avangardi. Korisnik će primetiti da je Micićev zenitizam ostao bez onog obilja bombastičnog praznoslovlja. Dragan Aleksić je jedini dobio svoj posebni zabran... Itd.

Podvučeni su tekstovi koje bi bilo zgodno preštampati u pratećoj čitanci-slikovnici-katalogu hipotetične izložbe.

Sneg veje.

Inventarišimo!!!

FILM

Boško Tokin: "Estetika filma". Reprodukcija francuske verzije objavljene u časopisu *L'Esprit nouveau*, 1920.

Boško Tokin: "Kinematografske pesme", 192?.

Moni de Buli: "Doktor Hipnison ili Tehnika života", *Hipnos*, broj 2, januar 1923.

Ljubomir Micić: "Šimi na groblju latinske četvrti, Zenitistički Radio-Film od 17 sočinenija", *Zenit*, broj 12, 1922.

Branko Ve Poljanski: *Kinofon, Revija za filmsku kulturu*, 1921–1922.

Uveličana fotografija Konrada Veidta (koga su braća Micić obožavala).

Slavko Vorkapić: *The Life and Death of Hollywood Extra* 1927.³
Fotografija: Robert Florey, Vorkapić, Paul Ivano, Gregg Toland.⁴
Scenografija (makete): Vorkapić. Uloge tumače: Jules Raucourt, Voya George (= Voja Đorđević), Adriane Marsh.
Reprodukcije uveličanih "kvadrata". Projekcija filma.
Fotografija Vorkapića.
Aleksandar Vučo: "Ljuskari na prsima" (scenariio ilustrovan kolažima), *Nemoguće*, 1930.
~~Ispliven~~ (i Vane Bor): film o Beogradu, 1935 (?).⁵

FOTOGRAFIJA

Nikola Vučo
Marko Ristić
Vane Bor
Rastko Petrović: /"Crnac čita Drainčevu knjigu"/.
Privatne fotografije.

410

3 Svežija istraživanja ukazuju da je Vorkapić preuveličao svoj doprinos, da ne kažemo: prigrabio autorstvo.

Vidi *Lovers of Cinema*, uredio Jan-Christopher Horak, The University of Wisconsin Press, Madison 1995.

4 Kasnije slavni direktor fotografije (Wellesov *Gradanin Kane /Citizen Kane/*, 1941).

5 Kao i toliko drugog ovo je otkrio/iskopao Branko Aleksić. I publikovao u nacionalnoj instituciji *Politici*. Pre dvadesetak godina. I ništa. Mlinovi srpskih istoričara umetnosti sporo melju. Sastavljač ovog inventara pokušavao je da neke od njih podbrne na istraživanje. Opet ništa.

U tom dugotrajnom ništa, preostaje uvek vredni internet (*Handbook of Texas Online*):

Garlinghouse, Esther C. Jonsson (1901-1982). Pijanistkinja.

Studirala i kod Nadie Boulanger. Koncertirala u Evropi. Govorila švedski, nemački, francuski i italijanski. Čitala na starogrčkom.

Godine 1935: turneja po južnoj Evropi. Fascinirana balkanskom muzikom. Pod uticajem balkanoljubaca Milmana Parryja i Alberta Lorda (*frienda* Rastka Petrovića). Godine 1938. na magarcu proputovala južnu Srbiju tonfilmski snimajući seljačko muziciranje. Rat je zatekao u Grčkoj.

Zarad dodatnih snimanja 1946. ponovo u Jugoslaviji.

U *Indiana University Archives of Traditional Music* čuvaju se zbirke njenih snimaka. Tu bi se verovatno našao i fantomski film o Beogradu. Ili makar dodatna obaveštenja o njegovoj sudbini.

Novinski prikazi izložbe *Film und Foto*, Stuttgart 1929. koja je sledeće godine gostovala u Zagrebu. Plakat (ako je postojao).

YUGO-DADA (DRAGAN ALEKSIĆ)

Dada Tank, 1922.

Dada Jazz, 1922.

Pismo Tristanu Tzari.

Plakati za dadaističke matineje.

Faksimili novinskih prikaza.

Branko Ve Poljanski: *Dada Jok*, 1922.

“Vodnik dadaističke čete”, *Vreme*, Božić 1931.

Marcel Duchamp: katalog-plakat za izložbu *DADA 1916-1923*, Sidney Janis Gallery, New York, 1953. Reprodukcija. (Aleksić vrlo zastupljen.)

Dadizam-aktivizam u Subotici.

Plakati, leci.

Tekstovi Mikeša Flóriisa u subotičkom listu *Hirlap*, 1922.

UT, časopis, 1922.

KOLAŽI&ASAMBLAŽI

411

Ivan Radović

Marko Ristić

Vane Bor

Milan Dedinac

Dušan Matić

Đorđe Jovanović

Aleksandar i Lula Vučo: *Urnebesni kliker*, 1930.

Dušan Matić: *Družina pet petlića*, 1933. (I fotografije-materijal za kolaže!)

Predgovor i međutekstovi Dušana Matića.

Anonim: Umesto “socialne umetnosti”, *NDIO*, broj 3, 1932.

Moni de Buli

Boško Tokin

Pavle Bihaly

ŠTAMPANE STVARI (DESIGN)

Ljubomir Micić: *Kola za spasavanje*, 1922.

Ljubomir Micić: *Arhipenko – nova plastika*, 1923.

Grafički uspeliji, kasniji brojevi *Ženita* i ostale zenitističke publikacije.

Plakati za Zenitove izložbe i priredbe.
Mita Dimitrijević-MID: *Seksualni ekilibri novca ili trgovinska prepiska o valutnom pitanju*, 1925.

Mita Dimitrijević-MID: *Metafizika ničega*, 1926.

Miroslav Feller: "Vampir", 1925, *Svedočanstva, La Revolution surrealiste. Večnost*, 1926.

Četiri strane, 1930.

Nemoguće, korice, 1930.

Nemoguće, Najava Saopštenja.

Nadrealizam danas i ovde, broj 3, korice, 1932.

Pozicija nadrealizma, brošura, 1931.

Georg Wilhelm Friedrich Hegel, letak, 1931.

MUZIKA

Futuristički balet *Ballai de vallet*, 1923, u okviru Bala umetnika "1002. noć" u hotelu "Kasina", 1923.

Muzika: Miloje Milojević. Libreto: Marko Ristić. Koreografija: Klavdija Isačenko. Likovno oblikovanje: Dušan Janković.

412

Partitura.

Dušan Janković: nacrt plakata, skice kostima i enterijera.

Dušan Janković: *Autoportret*, grafika, 1925.

Fotografije izvedbe.

Vojislav Vučković: "Zeitstück-revija, kamerna opera i crtani film kao platforma novog muzičkog izraza", *Žvuk*, broj 8-9, 1933.

SLIKARSTVO

Ovaj izbor sigurno će delovati bizarno.

Međutim, obogaćivanje baštine avangarde nekim za autore netipičnim slikama (tu uključujući i famoznu "apstraktnu" sliku Jovana Bijelića) nije se pokazalo najpametnije. Slike srpskih nadrealista su em malobrojne em kompromitujuće nakaradne. Linorezi su i tada bili sitniš. Uostalom, avangarde su programski zapostavljale slikarstvo *qua* slikarstvo. Dakle:

Mihailo Petrov: *Kompozicija 77*, 1924.

Miloš Babić: *Metropolis*, 193?

Mirko Kujačić: *Slika sa cokulom*, 1932, rekonstrukcija.

AVANGARDA IZ BEOGRADSKIH ZBIRKI

August Černigoj, Stepančić, Josip Seissel i drugi – iz Micićeve zaostavštine.

KONTEKST

Nikola Tesla: uveličane fotografije eksperimenata.

Nikola Tesla: modeli.

Ivan Meštrović: maketa Vidovdanskog hrama.

Što blesaviji uzorak akademsko-monarhističkog slikarstva.

Ivana Koka Tomljenović: *Diktatur in Jugoslawien*, fotomontaža, 1930.

Uveličana reprodukcija.

Aleksandar Rodčenko: reprodukcija fotomontaže na kojoj je upotrebljena ista fotografija kralja Aleksandra.

“Obznana”, plakat.

Žandar(i). Fotografija.

Dokumenti o zabranama publikacija, policijski pozivi i sl.

Kafana “Moskva”, fotografije eksterijera i enterijera.

Aleksandar Simić: fotografije Beograda.

Dragoljub Aleksić izvodi neku atrakciju. Fotografija.

Nekoliko uzoraka komercijalnih plakata.

Izložba češke moderne arhitekture, Beograd 1928.

Primeri moderne beogradske arhitekture (nacrti i fotografije) i tekstovi beogradskih arhitekata (ljubaznošću Ljiljane Blagojević).

Fabrike, život seljaka. Fotografije.

Fotografije parada, balova, izbora Miss, i t. sl.

Reklame za *Ženit* i zenitistički tekstovi u stranim časopisima (*De Stijl*, *Merz*, *Blok* i dr.). Uveličane reprodukcije.

Pisma stranih avangardista (Miciću, Ristiću i dr.).

Stranica adresara El Lisickog sa Micićevom adresom. (Zbirka Getty, Los Angeles.) Uveličana reprodukcija u boji.

Zenit na *Izložbi revolucionarne umetnosti Zapada*, Moskva 1926, fotografija.

Štampani tragovi prisustva srpskih avangardista u Parizu (ljubaznošću Branka Aleksića).

Karikature na temu srpskog avangardizma i njegovih “protagonista”.

Odlomci Dnevnika Marka Ristića.